

הפלוגה הסודית שלי

**בין כל עלילות הגבורה במערכה על
כיבוש ירושלים, איש לא מזכיר את
יחידת הטנקים החשאית שהוכנסה
לעיר מתחת לאפם של הלגיון הירדני
וכוח האו"ם, והוחבאה בה במשך שנים,
מחכה ליום פקודה • אפרים גנור,
שלחם בה, מביא את סיפורה**

טנקים הובאו במבצע חשאי ומורכב למחנה סטף בין עין כרם לקיבוץ צובה. המבצע להשגרת פלוגת הטנקים בירושלים נעשתה בחוכמה רבה. במהלך פינוי שלוש הפלוגות, אנשי האו"ם הוזמנו לנשף יום העצמאות, שצה"ל ערך לכבודם באחד ממועדוני הלילה של יפו. בשעה שהם חגגו ביפו עם הרבה אלכוהול, פלוגת הטנקים הרביעית התמקמה בירושלים. הטנקים הוסתרו בשלושה בבתים במחנה שנלר. כל אחד מהבתים נראה כמבנה רגיל, שבתו"ת תו דלת עם חלונות. עם זאת, בחלק האחורי של הביתן הוסתרו את הקיר והר" כיבו עליו דלתות ברזל ופח גדולות, שאפשרו יציאה וכניסה של טנק. שמור נת הטנקים במחנה סטף אוסנו בסככת טנקים רגילה.

כאן גם אני מתחבר לסיפור. התיקופה היא אביב 1965, אני לפני סיום אימון במתקן צאלים, שכלל הרד" כת צוותים של אנשי מילואים שעברו הסבה לטנק החדש"שן פרי התעשייה הצבאית, שרמן M-51. המג"ד בן מימון קרא לי ואמר: "ביום חמישי, אתה אורז את הציוד האישי, ובתום חופשת השבת עולה לירושלים". הבטתי בו מופתע. "מה לירושלים?", שאלתי, "מה יש לי לעשות שם? ממתי יש שם טנקים?". המג"ד, שחש במבוכה שלי, הגיב מיד: "אל תדאג, זה לא עונש, זה צ'ופר. תגיע לשנלר, תתייצב אצל רס"ן 'טרון' (רוד בן עזיאל מיחידה 101, הקמב"צ של חטיבה 16), ותקבל ממנו הסבר על המשימה הבאה שלך". באותו יום ראשון, אחרי תדרוך נוקב של "טרון", למדתי להכיר את המשימה. חתמתי על הצהרת סודיות ל-20 שנה. ומיותרתי לפגוש את צוות הכוננות שלי, שהופקר על פלוגת

סכם שביתת הנשק בין ישראל וירדן, שנחתם באפריל 1949 ברודוס, הותיר את הר הצופים (ובתוכו בית החלים "הרסה" והאוניברסיטה העברית) מובלעת ישראלית בשטח ירדני. ההסכם גם קבע כי כוח שיטור ישראלי ישמור על המובלעת והתיר להעלות להר שיירה שתוביל את אותו כוח שיטור, כמו גם אספקה, מרצים מהאוניברסיטה ורופאים מ"הרסה". סעיף אחר בהסכם קבע איסור לשימוש בכלי נשק מעל קוטר של 0.5 אינץ'.

עד כאן ההסכם, ועכשיו למציאות. לא מעט פרסומים שראו אור סיפרו על ג'יפים מפורקים שחלקיהם הוסו תרו במשוריינים והוברחו להר; על מנהרות ומחילות שנחפרו מתחת להר; על כמויות גדולות של אמצעי לחימה וחומרי נפץ. השוטרים שעלו בשיירה היו בעצם חיילי צה"ל, שהגיעו למחנה שנלר, קיבלו מדים של שוטרים ועברו הרכבה קצרה. גם מסדר העלייה להר הצופים, שהיה מתנהל ב"שער מגדלי באום" המיתולוגי, בפיקוח קציני כוח האו"ם, נראה לא אחת כהצגה. קצין ני מוריעין וקצינים מיחידות שונות ששירתו בגזרה הירדנית עלו להר במסווה של דוקטורים ומרצים כדי לאסוף

מוריעין, ללמוד את השטח ולתצפת לעבר אזור מעלה אדומים ובקעת יריי, שם ריכוז הליגיון את עיקר כוחותיו.

ניסויי דרך ליליים

אבל הסוד הגדול ביותר של ירושלים באותן שנים היה פלוגת הטנקים שהוסתרה בה, ושהייתה לה חשיבות מכרעת בקרב על ירושלים במלחמת ששת הימים. תחילת הסיפור של פלוגת הטנקים בחגיגות העשור למדינה ב-1958. ישראל ביקשה אז מירדן, באמצעות כוח האו"ם, לקיים בבירה מצעד צבאי, ובין היתר ורשה לאפשר לה להעלות גרוד טנקי שרמן M-1, כדי שישתתפו במצעד, בצירוף הבטחה שלמחרת הטקס יחזרו הטנקים למרכז ישראל. הירדנים התנגדו נחרצות, אבל לאחר שכנועים בתיווך מסור של קציני האו"ם, סוכם כי המצעד יתקיים באיצטדיון האוניברסיטה העברית בגבעת רם, ושכוחות האו"ם בירושלים יראו כי כל כלי הנשק האסורים, ובעיקר הטנקים, יעזבו את ירושלים מיד לאחר המצעד.

למעשה, בתום המצעד, הוריד צה"ל מהר רק שלוש פלוגות. הפלוגה הרביעית פוצלה לשניים - שישה טנקים הוסו תרובשלושה ביתנים שהוכנו מראש בתוך מחנה שנלר בלב ירושלים, ועוד שמונה

הטנקים הסודית ביותר בצה"ל, פלוגה שהייתה מורכבת מטנקי סופר-שרמן מעודפי מלחמת העולם השנייה.

פלוגת הטנקים הייתה חלק מגש"פ 182, גרוד השריון הפיקודי של פיקוד המרכז, שכל הצוותים שלו היו "מיר" לואימניקים. פיקוד עליה רס"ן (מיל) אהרון קמארה, דמות ירושלמית מוכרת. ששת הטנקים שהוסתרו במחנה שנלר היו מזוודים, מתורלקים, חמושים וערוכים ליציאה מיידית לכל משימה. עלינו כצוות כוננות היו מטלות מספר משימות. הראשונה, להיות ערוכים לצאת בכל רגע ביממה, כשהמטרה הראשונית היא לתת סיוע בעת התקפה על הר הצופים או על השיירה. היינו חייבים להכיר היטב את הציר להר הצופים, ללמוד ולהכיר כל עמדה ירדנית בגזרה, כולל סוג וכמות כלי הנשק בכל עמדה.

משימה נוספת הייתה להכיר את כל כל אנשי הצוותים בפלוגה - שמות, תפקידים, מקום מגורים ומקום עבודה. בעת כוננות גבוהה והיערכות לפעור לה בירושלים, היינו אמורים להזעיק אותם בקריאה שקטה, באמצעות רכב חירום שעמד לרשותנו. המשימה השלישית, לדאוג כל יום מחדש שהטנקים יהיו כשירים. זה חייב אותנו להיניע אותם בתוך הביתנים בלי לפתוח חלונות, כדי לא ליצור יותר מדי רעש ועשן. במקרה אחד, אני ואחד מנהגי הטנקים הגענו במקביל שני כלים באחד הביתנים והתעלפנו. בזכות עריות החברים לצוות, הגענו לבית החולים "הרסה". כשהתעוררתי, שאל הרופא: "איפה נשמתם כל כך הרבה עשן?". סיפרתי שהגענו גנרטורים בחדר סגור

בשנלר. השמירה על הסוד הגדול הייתה בנפשנו. זאת הייתה הסיבה שגם הלכנו בבגדים אזרחיים, ושבחדר האוכל במחנה סיפרנו לחיילי הבסיס שאנחנו לוכדי עריקים.

לזכות אנשי המילואים של הפלוגה הירושלמית ייאמר שקשה לראות היום מסירות כזו לתפקיד במילואים. מפקד הפלוגה היה מבקר לפחות פעמיים בשבוע בשנלר. קצינים וחיילים באו לסייע כשהיינו חייבים להוציא את הטנקים פעם בשנה מחביתנים לניסויי דרך - טיול קצר בסטף, הרחק מהעין והאוזן. באותם ימים שבהם בוצעו ניסויי הדרך היה מי שדאג לארגן לחיילי האו"ם בירושלים מסיבות בתל אביב. כשידד הערב, מוביל הטנקים האזרחי היה נכנס לשנלר ומתמרון בין הביתנים. היינו מעלים עליו טנק ועולים לסטף, שם במסלול ההררי היינו עושים מסלול של כשעתיים, בודקים את המערות כות ומיד יורדים לקחת עוד טנק. אחרי שלושה לילות סיימנו את הניסוי בכל ששת הטנקים. עם הטנקים במחנה סטף לא הייתה בעיה לבצע את ניסוי הדרך,

צע להשארת פלוגת הטנקים נעשה בחוכמה. במהלך שלוש הפלוגות האחרות, אנשי האו"ם החזמנו לנשף לכבודם באחד ממועדוני הלילה של יפו. בשעה שהם הרבה אלוהול, פלוגת הטנקים הרביעית הוסתרה בנים במחנה שנראו כמו מבנים רגילים

אבל גם שם הקפדנו לבצע את תנועת הטנקים רק בלילות.

הפקודה שלא הגיעה

הימים ההם של אביב 1965 הפכו להיות מתוחים. בינואר הוקם ארגון הפת"ח שהחל לבצע פיגועים בעיקר מהגבול הירדני, ותכנן, לפי ידיעות שקיבלנו, לתקוף את השיירה בדרכה להר הצופים. בליל ה-4 בספטמבר באותה השנה, בתגובה לכשמונה פעולות טרור שביצע הפת"ח משטחי יהודה ושומרון, פעל כוח צנחנים באזור קלקיליה ופרצץ 11 בארות ומשאבות מים שהשקו את השרות בא"ז. למחרת השיירה הייתה אמורה לעלות להר הצופים. מהפיקוד החלו לזרום התרעות על כוונה ברורה של הפת"ח לבצע פיגוע נקמה נגד השיירה ונגד כוחותינו בהר. לירושלים הגיעה כבר במוקד אותו היום פלוגה מגדוד 890 של הצנחנים, שנערכה לכל התפתחות. לקראת צאת השיירה מ"מגדל באום" לעבר הר הצופים, קיבלתי הוראה להוציא טנק מהביתן בשנלר ולהיות מוכן. היינו

ילדים, עדיין לא חששנו ממלחמה של ממש, לכן ששנו לקרב – שמחה שהייתה מהולה בהרפתקנות נעורים. אני זוכר שנהג הטנק שאל אותי בצחוק באותן דקות של מתח: "תגיד, באור אדום, ברמי זורים של רחוב שבטי ישראל, לעצור או להמשיך לנסוע?".

היציאה של הטנק מהביתן הדהימה את השכנים סביב הבסיס. חיילים רבים בשני לר, שעד לאותו רגע לא ידעו על הטנקים במחנה, היו בהלם. היינו בקשר עם כוח הצנחנים שנעזר בנו במידע על עמדות הליגיון, מכשירי הקשר טרטרו ללא הפסקה ואנחנו דרוכים בטנק וממתנים לפקודה המיוחלת – "נוע, נוע סוף". הפקודה לא נשמעה, השיירה הגיעה להר, פרקה את החיילים, את הציוד ואת המזון, הכח שירד מההר חזר בשלום וכולם נשמו לרווחה. החיים חזרו לשגרה.

במלחמת ששת הימים הייתה לפלוגת השריון הירושלמית חלק חשוב ומבריע בקרב על העיר, חלק שהוצנע. הפלוגה התפצלה לשני כוחות – חלק אחד בפיקודו של קמארה פעל בדרום מזרח העיר לצד לוחמי חטיבה 16 הירושלמית, והוא

זה שהכניע בשעות הראשונות של המערכה את הליגיון הירדני שהשתלט על ארמון הנציב. קמארה, שפרץ בראש שתי מחלקות טנקים, אפשר לכוחות החי"ד להכניע את הירדנים ולהשתלט על המוקד. בגזרה הצפונית פעל המ"מ, רפי ישי, עיהו, עם כוח הצנחנים שפרץ לעבר בית הספר לשוטרים בנתחם גבעת התחמושת, ששלט כמוצב קדמי על הדרך להר הצופים.

רבות דובר ונכתב על הקרב ההירואי של הצנחנים בתעלות שעל גבעת התחמושת, אבל באף מקום לא מוזכר המשפט שאמר אחד מקציני הליגיון שנפל בשבי במהלך הקרב: "הלוחמים שלנו על גבעת התחמושת לחמו למופת, מה שהכריע אותנו היה הטנק שירה ללא הפסק ופגע

בנו קשות". זה היה הטנק של רפי ישעיהו, שכל אותו הלילה לחם עם המחלקה שלו בגבעת התחמושת. בהמשך המערכה על ירושלים ואיחודה, השתתפו הטנקים בקרבות על אוגוסטה ויקטוריה והר הזיתים, ובמערכה להשתלטות על העיר העתיקה. זהו סיפור של פלוגת הטנקים החזיתית של צה"ל, שהצליחה לשמור על מורה כעשור. פלוגה שהוסתרה בחלקה בלב ירושלים, דרוכה ומוכנה, וביום פקודה הוכיחה שהמאמצים להתביאה ולתחזוק אותה לאורך שנים היו נכונים. כמו הטנקים הצנועים שלה, כך גם הצי והים שלה – ענפים מסורים, פטריוטים ואמיצים, שראויים להתנוסס בראש הרשימה של אלה שבזכותם ירושלים חיה רה לה יחדיו. ●

▲ חלק מרשימה של אלה שבזכותם ירושלים חיה רה לה יחדיו. יחידת טנקים בדרך לעיר העתיקה במלחמת ששת הימים
צילום: זאב ספקטור, לע"מ

מהפיקוד החלו לזרום התרעות על כוונה ברורה של הפת"ח לבצע פיגוע נקמה. קיבלתי הוראה להוציא טנק מהביתן ולהיות מוכן. החיילים במחנה היו בהלם. נהג הטנק שאל אותי בצחוק באותן דקות של מתח: "תגיד, באור אדום, ברמזורים של רחוב שבטי ישראל, לעצור או להמשיך לנסוע?"